

جوان و نوگرایی

<"xml encoding="UTF-8?">

نوگرایی، تجدّد، نوآوری و اصلاح، واژه های مطلوب و آرمانی بسیاری از انسان های عصر ما، بویژه جوانان به شمار می آیند. نوگرایی بیش از هر چیز، فرهنگ و ارزش های اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار می دهد. فرهنگ، نظامی از ارزش ها، اعتقادات و آداب مشترک افراد اجتماع است که از طریق آنها، انسان ها به جهان خود معنا می دهند و از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود. در این دوران که ما سال های نخستین قرن بیست و یکم را می گذرانیم، به دلیل ظهور روش های نوین ارتباطات و جابه جایی انسان ها و ایده ها، با مفهوم چندگانگی فرهنگی مواجه هستیم. این چندگانگی فرهنگی، به صورت اختلاط میان فرهنگ ها یا جذب یک فرهنگ از سوی فرهنگ دیگر شکل می گیرد. امروزه تمام فرهنگ های جهان، گرفتار نوعی دوگانگی هستند: از یک سو گرایش به جهانی شدن دارند و از سوی دیگر در موضع دفاع از ارزش های ملی خود هستند. جوان ایرانی هم از طرفی بی قرار، در جستجوی ارزش های جهانی است و از طرف دیگر، به معیارها، رفتارها و هنجارهای سنتی خود، دل بسته است.

تأثیر سنین جوانی بر نوگرایی

جوانی، دنیای تحول، تغییر و بحران است. تحولات جسمی و غریزی، سبب بروز تحولات روحی و دگرگونی عواطف و تغییرات است. جوان، دائماً احساس دگرگونی و نیاز به تغییر دارد و این تغییر، در مشی و اندیشه و نگاه او، در آرایش و پوشش او، و حتی در رفتارها و برخوردها و روابط او به چشم می خورد. جوان، آرمان خواه و تجدّد طلب است.

جوانی، سنّ توقّعات جدید و حتی پرتوقّعی هاست. شرایط درون و آشوب ها و توفان ها، جوان را وامی دارد که خواسته های نویی را مطرح سازد و از این طریق، شعله و التهاب درون را فرو نشاند. او نوحه خواه است و به دنبال زرق و برق هاست. مُدگرا و به دنبال سنّت شکنی هاست و این، خود، سببی برای بروز اختلاف بین طبقه جوان و سالمندان است و بسیاری از درگیری ها بین این دو گروه از همین جا ناشی می شود؛ درگیری هایی که از آن، عمده‌تاً به «گسست نسل ها» یاد می شود.

جوان براساس ذوق و رغبت خویش، شخصیتی نوحه خواه دارد و بدین خاطر، هر جدیدی دل او را می رباید. لباس های نو، کفش های جدید، وسایل و ابزارهای تازه، او را به خود جذب می کند و زرق و برق ها او را می بلعند. جوان می خواهد معروف و مشهور باشد و همه او را بشناسند. دوست دارد حرف های نو بزند؛ اخبار جدید عرضه کند و حتی نوآوری هایی در سخن، رفتار و عمل داشته باشد. خواستار ابداع و اختراع است تا در سایه آن، سر زبان ها بیفتد. او حتی گاهی خیال اصلاح جهان را در سر می پروراند و دوست دارد دنیا را براساس خواست و رأی و نظر خود اصلاح کند و ... البته آرزو، بر جوانان، عیب نیست و بسا کسانی که آرزوهای جوانی خویش را حفظ کرده و جهان را تغییر داده اند!

جوانان و شیوه زندگی جدید

جوانان بیشترین تأثیر از دنیای متجدد را از رهگذر آن چیزی می‌پذیرند که می‌توان آن را شیوه زندگی جدید (مُدرنیته) نامید. این شیفتگی نسل جوان نسبت به شیوه زندگی جدید، پدیده‌ای جهانگیر است و در واقع، موجب شده است که جوانان سرتاسر دنیا، به آزادی کامل از قید و بند سنت‌ها و اصولی بیندیشند که طیّ زنجیره طولانی نسل‌ها، از نسلی به نسل بعد رسیده است.

امروزه اشتیاق جوانان به شنیدن موسیقی پاپ و پوشیدن لباس‌های جدیدی که زبان حال میل به آزادی از قید و بندها و تحرک و تکاپو و اعلام استقلال یک تنه از قید ضوابط و معیارهای اجتماعی است، کاملاً واضح است. کشش جوانان به طرف اتومبیل‌های پرسرعت و انواع تفریحاتی که در فیلم‌ها و سایر سرگرمی‌های غرب دیده می‌شود نیز کاملاً مشهود است. بسیاری از جوانان پا در رکاب سفر می‌گذارند، بدون آن که بدانند به کجا می‌روند. بسیاری از این مسحورشندگان، جوانانی هستند که آماج القائنات بی‌امان رسانه‌های جمعی تبلیغ‌کننده ارزش‌های فرهنگی جهان مدرن بوده‌اند.

مُدگرایی در جوانان

مُد، الگویی فرهنگی است که برای مدّت زمان کوتاهی در جامعه رواج پیدا می‌کند. اصل تنوّع طلبی، در بین جوانان، ریشه روانی دارد و باعث گرایش آنها به سمت پدیده‌ای به نام مُد می‌شود. این پدیده، اگر هدایت شده باشد، می‌تواند باعث نشاط و سرزندگی در جامعه شود؛ ولی هرگاه به حال خود رها شود، باعث نفوذ فرهنگ بیگانه و به خطر افتادن فرهنگ خودی خواهد شد.

در عصر ما، خواه ناخواه، دهکده جهانی، حداقل در حوزه فرهنگی، در حال شکل‌گیری است و فرهنگ آمریکایی در حال تحمیل کردن خود به سراسر دنیاست، به طوری که حتّی باعث نگرانی کشورهای اروپایی هم شده است. کشور ما نیز با اکثریت جمعیت جوان، به طور ویژه در معرض خطر امواج جهانی سازی قرار دارد و مُدگرایی، به واقعیتی انکارناپذیر در بین جوانان جامعه ایرانی تبدیل شده است.

نقش رسانه‌ها در رواج مُد و الگوهای جدید برای جوانان

یکی از ویژگی‌های اساسی شیوه زندگی جدید، نفوذ رسانه‌های جمعی است. همین رسانه‌های جمعی هستند که قهرمان فرهنگی خلق می‌کنند و نظریات مردم را در مورد امور و مسائل سیاسی و اجتماعی و حتی خود واقعیت (در جهاتی که مورد نظرشان باشد) شکل می‌دهند. به مدد نقش فراگیر رسانه‌ها، تحوّل، شتاب روز افزونی می‌گیرد. این آهنگ شتابناک تغییر و تحوّل را می‌توان در مُد لباس‌ها، رفتارهای ظاهری در زندگی و حتی در هنر جدید دید که هر کدام عملاً هر چند سال یک بار (و در مورد مُد لباس‌ها، هر سال) تغییر می‌کنند. این مُدها فقط شامل لباس نمی‌شوند بلکه اندیشه و هنر و حتی گویش و نوع گفتار را نیز در بر می‌گیرند.

اگر بخواهیم نمونه‌ای از تأثیر رسانه در فراگیر شدن یک مُد یا الگوی عمومی را بیان کنیم می‌توان به تأثیر سریال شب‌های برره بر رفتار و گویش جوانان اشاره کرد. صرف نظر از تأثیرات مثبت یا منفی این سریال، در حال حاضر، استفاده از گویش برره‌ای در بخش وسیعی از جامعه، بخصوص در بین نوجوانان و جوانان به چشم می‌خورد و گاهی دیده می‌شود که افراد تحصیل کرده و فرهیختگان جامعه نیز به طور ناخودآگاه، درگیر آن هستند و در

کوچه و خیابان ، مدارس ، دانشگاه ها و حتی ادارات ، افراد زیادی را می بینیم که برره ای صحبت می کنند . البته این تأثیر نیز مقطعی خواهد بود و با تمام شدن سریال ، به مرور ، جای خود را به مد و الگویی جدید خواهد داد . این همه اثر پذیری اجتماع از یک پدیده رسانه ای ، نشانگر قدرت وسیع رسانه در الگوسازی و ایجاد تحوّل و اصلاحات اجتماعی است .

مثال ما از بین برنامه های رسانه ملّی (یعنی تلویزیون) انتخاب شده بود؛ رسانه ای که متعهد به حفظ فرهنگ و شئونات جامعه ماست و سعی دارد تولیدات و برنامه ها پیش تعارضی با منافع و ارزش های ملّی و دینی و مغایرتی با اصول حاکم بر جامعه اسلامی نداشته باشد . حال به خوبی می توان تصور کرد که اگر قرار باشد این تأثیر را از جانب رسانه های بیگانه ، ماهواره ها و سایت های بی شمار اینترنتی بسنجیم - که نه تنها تعهدی نسبت به دین و فرهنگ ما ندارند ، بلکه چه بسا بسیاری از آنها با هدف القای فرهنگ و اندیشه خود و حذف یا تضعیف سایر فرهنگ ها فعالیت می کنند - ، چه نتیجه ای حاصل خواهد شد؟

البته واضح است که راه کنترل تأثیرات منفی دستاوردهای مدرنیته و جهان فرهنگی بدون مرز ، کشیدن حصاری به دور خود و بستن درها به روی جامعه جهانی نیست؛ چون این ، عملاً کاری غیرممکن است . فقط احیا و بازشناسی هویت ملی و دینی در جوانان و شناساندن صحیح فرهنگ خودی و بیگانه به آنهاست که می تواند در پیدا کردن راه درست و مصونیت در مقابل این امواج منفی به آنها کمک کند .

جنبه های مثبت و منفی نوگرایی در سنین جوانی

نوگرایی در جوانان ، به خودی خود ، پدیده ای مثبت است؛ ولی تحت تأثیر مجموعه ای از عوامل درونی و بیرونی ، ممکن است خطراتی را نیز به دنبال داشته باشد .

الف - جنبه های مثبت

1 . به ثمر رسیدن خلاقیت ها : نوگرایی ، باعث شکوفایی خلاقیت در جوانان می شود ، همچنان که بسیاری از ابداعات ، اختراعات و اکتشافات ، حاصل نوگرایی و احساس نیاز به دگرگونی و تغییر است .

2 . پویایی و نشاط اجتماعی : نوگرایی ، باعث پویایی و نشاط در جامعه می شود و جامعه را از سکون و یکنواختی خارج می کند ، چون ایجاد تنوّع و نو شدن ، باعث ایجاد شادابی می شود و افراد جامعه را به تکاپو و فعالیت وا می دارد .

3 . غنی تر شدن فرهنگ و تمدن : شاید بتوان گفت که شکل گیری تمدّن ها و تکامل فرهنگ ها ، حاصل نوگرایی است؛ چرا که هسته اولیه هر تمدنی ، با یک نوخواهی شکل می گیرد و در طول زمان ، نوگرایی های دیگری باعث افزوده شدن شاخ و برگ هایی به این هسته اولیه و در نهایت ، تکامل آن تمدن می شوند .

ب - جنبه های منفی

1 . بحران فرهنگی : جوان ، از نسلی است که جدیداً وارد عرصه حیات اجتماعی شده است و طبیعی است که به علّت محدودیت سن و تجربه ، فاقد پختگی و شرایط کافی و لازم برای ادامه حیات مستقل در جامعه باشد . این شرایط ، او را به اشتباه و خطای بیشتری مبتلا می کند و این ، سبب بحران است . به عنوان نمونه ، او می خواهد که پایبند نظام دینی باشد و سر و وضع خود را بر آن اساس ، ترتیب دهد؛ ولی ترس از آن دارد که او را کهنه پرست ، قدیمی و اُمّل بخوانند . می خواهد راه و رسم ارزشی بزرگ ترها را به مرحله اجرا گذارد؛ ولی این ، با نوگرایی و تجدّدخواهی غریزی و طبیعی او و دوستانش مغایرت دارد . اینها باعث می شود که گاه ، در راه و خطّی قرار گیرد

که نتایج خوبی به دنبال ندارد و از نظر فرهنگی نه مسلمان باشد ، نه مسیحی و نه بودایی و برهمایی! به همه کس و همه چیز ، شبیه است بدون آن که خطّ ثابتی را تبعیت کند .

2 . بحران معنوی و اخلاقی : جوان ، ممکن است در دنیای مدرن ، با مکاتب مذهبی و اخلاقی انحرافی آشنا شود و تحت تأثیر این مکاتب نو قرار بگیرد که سرانجام آنها رسیدن به پوچی و دوری کامل از معنویت و اصالت دادن به لذّات آنی و فراموش کردن ارزش های انسانی است .

3 . بحران اجتماعی : تضاد بین افکار و نظریات جوانان با نسل گذشته و تقابل با سنت ها و ارزش های مورد قبول آنها - که تحت تأثیر نوجوانی و نوگرایی به وجود می آید - ممکن است وحدت خانواده و اجتماع را به خطر بیندازد و زمینه ساز بروز بی مبالاتی و بی بند و باری یا رفتارهای ضدّ عقل در جامعه شود.

4 . بحران سیاسی : جوان ، طبیعتی انقلابی دارد و همیشه دنبال تغییرات و ایجاد اصلاحات به نفع خود است و در این رهگذر ، ممکن است تحت تأثیر حرف ها و اندیشه های به ظاهر جدید و فریبنده سیاست بازان فرصت طلب قرار گیرد و جذب گروه های سیاسی تندرو ، هنجارشکن و منفعت گرا شود .

نتیجه گیری

نوگرایی و اصلاح طلبی ، از ویژگی های انکارناپذیر جوانان است که اگر جنبه های مثبت آن تقویت و جنبه های منفی آن کنترل شود ، تأثیرات بسیار مثبتی بر زندگی جوان و جامعه او خواهد گذاشت .

تلاش جوانان برای : کسب آگاهی بیشتر ، اتخاذ مواضع مناسب در شرایط زمانی خاص و تحولات جهانی ، شناخت خود و ارزش های وجودی خود ، داشتن فلسفه ای روشن از حیات براساس اندیشه های اسلامی ، شناخت فرهنگ های گوناگون و نقد و ارزیابی آنها ، داشتن بینش سیاسی و شناخت جریانات و تحولات اجتماعی و فهم اندیشه های سیاسی از جمله عواملی هستند که در تقویت جنبه های مثبت نوگرایی و تضعیف جنبه های منفی آن ، مؤثر خواهند بود .

منابع

- 1 . جوانان مسلمان و دنیای متجدد ، سید حسین نصر ، مترجم : مرتضی اسعدی ، تهران : طرح نو ، 1374 .
- 2 . ایران در جستجوی مدرنیته ، رامین جهاننگلو ، تهران : مرکز ، 1384 .
- 3 . جوان از دیدگاه نیازها ، خواسته ها و مصالح ، علی قائمی ، تهران : دفتر مشاور رئیس سازمان در امور جوانان ، تهران : سروش ، 1379 .